

Hírlevél 2009/6.

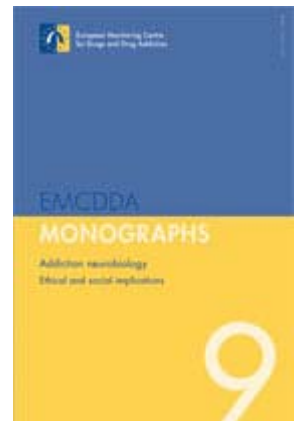
- 📄 **EMCDDA MONOGRAPH 9 – A FÜGGŐSÉG NEUROBIOLÓGIÁJA**
- 📄 **A KÁBÍTÓSZEREKKEL KAPCSOLATOS NEUROBIOLÓGIAI KUTATÁS ETIKAI ÉS SZAKPOLITIKAI VONATKOZÁSAI**
- 📄 **BSZKI – FOKOZOTT HATÓANYAG-TARTALOM MONITOROZÁS**
- 📄 **CÉLPONTBAN A KÁBÍTÓSZER 19**
- 📄 **EMCDDA: ÉVES BESZÁMOLÓ 2008**

EMCDDA MONOGRAPH 9

A FÜGGŐSÉG NEUROBIOLÓGIÁJA – ETIKAI ÉS TÁRSADALMI VONATKOZÁSOK

A Kábítószer-ellenes Világnap alkalmából megjelent az EMCDDA legújabb összefoglaló kiadványa, mely A függőség neurobiológiája – etikai és társadalmi vonatkozások címet viseli.

A neurobiológiai kutatás legújabb eredményei felhasználhatók a kábítószer-függőség új kezelési módszereinek kialakításában, de az összefüggések nem minden területen egyértelműek, és az új megközelítések etikai kérdéseket is felvetnek. A most megjelent – több szakértő együttműködésével készült – tematikus összeállítás összefoglalja a modern agykutatás eredményeit és a függőség kapcsolatát, és kitér azok lehetséges alkalmazási területeire is. A kiadvány rövidítés- és fogalomjegyzékkel és a kapcsolódó szakirodalmi listával segíti az érdeklődők további tájékozódását.

A kötet az alábbi témaköröket öleli fel:

- A függőség fogalma
- A függőség neurobiológiája
- A függőség kezelése
- Emberi jogok, értékek és ezek gyakorlati alkalmazása a függőség kutatása során
- Új fejlemények a függőség kezelésében
- Konklúzió és a neurobiológiai eredmények lehetséges felhasználása a jövő drogpolitikájában

A nyomtatott kiadvány korlátozott példányban megrendelhető [irodavezetőnk](#)nél.

Az angol nyelvű kézikönyv és a kapcsolódó magyar nyelvű tájékoztató elérhető a Drog Fókuszpont honlapján:

<http://drogfokuszpont.hu/?lang=1&pid=201> ■

A KÁBITÓSZEREKKEL KAPCSOLATOS NEUROBIOLÓGIAI KUTATÁS ETIKAI ÉS SZAKPOLITIKAI VONATKOZÁSAI

(rövidített, szerkesztett változat)

A függőséggel foglalkozó neurobiológiai kutatások zöme arra összpontosított, milyen szerepet tölt be a kábítószer által felszabadított idegi ingerület-átvivő anyag, a dopamin a jutalmazó rendszer ismételt aktiválásában – ez a körkörös rendszer agyi struktúrák bonyolult sorából áll, amelyek az adott személy fizikai és pszichológiai állapotát jelző barométerként működnek. Az e területen gyorsan megjelenő, új keletű technológiai fejlesztések ösztönző hatására új modellek születtek, amelyek figyelembe veszik a folyamatban részt vevő egyéb idegi ingerület-átvivő anyagok jelentőségét, feltárva az egyének közötti genetikai különbségek szerepét is. E kutatás azáltal, hogy nagyobb betekintést enged a függőség kialakulásának folyamatába, megteremtheti az új pszichológiai és gyógyszeres kezelések, megelőzési stratégiák alapját. Az eddigi eredmények biztatóak, ám ezek jelentősége könnyen túlbecsülhető vagy félreérthető, és számos fontos etikai kérdést is felvetnek, amelyek gondos mérlegelést igényelnek. [A dokumentum](#) összefoglalja a témakört érintő kulcsfontosságú fejleményeket, és felhívja a figyelmet a biztonság és hatékonyság szigorú értékelésének szükségességére minden új megközelítés esetében mindennapi gyakorlatba való bevezetésük előtt.

Néhány újkeletű vizsgálat arra utal, hogy a kábítószer a dopamin jutalmazásban betöltött központi és vitathatatlan szerepük ellenére nem feltétlenül a dopaminerg idegsejtekre gyakorolt közvetlen hatás útján váltják ki a függőséget. Vannak arra utaló bizonyítékok, hogy a dopamin két másik idegi moduláló anyag, a noradrenalin és a szerotonin termelése irányába hat, amelyek az éberségért, illetve az ingerlékenység szabályozásáért felelősek. Állatokon végzett vizsgálatok szerint a noradrenerg és szerotonerg idegsejtek kapcsolatosan működnek (korlátozzák egymás hatását), a kábítószerrel szembeni ismételt expozíció pedig felborítja ezt a szabályozást. A noradrenerg és szerotonerg idegsejtek idővel önállóvá, illetve a külső ingerekkel szemben hiperreaktívá válnak – ez a kábítószer által kiváltott hosszú távú szétkapcsolódás szolgál magyarázattal a motivációval és az impulzusok gátlásának képességével kapcsolatos funkcionális zavarokra.

Az új technológiák bevezetésének következtében, a neurobiológiai kutatás megkezdheti az egyének között mutatkozó neuropszichológiai és genetikai különbségek azonosítását, amelyek befolyásolhatják a függővé válás esélyét kábítószer használata esetén.

A neurobiológiai kutatás jelentősen hozzájárulhat annak megismeréséhez, hogy a függő személyek milyen mértékben képesek önrendelkezésre, ezáltal milyen mértékben felelősek cselekedeteikért. A függők kábítószer-használattal kapcsolatos döntéshozatalának önállósága kétségtelenül károsodik, ha akut mérgezésben szenvednek vagy súlyos megvonási tüneteket tapasztalnak. A károsodás mértéke azonban jelentősen változik, és a beteg stabilizálása után beleegyező nyilatkozatot lehet és kell kérni – ez azt a folyamatot jelenti, amelynek révén az adott személy kényszerítés nélkül beleegyezik a kezelésbe, a lehetséges kockázatok és előnyök teljes ismeretének birtokában.

Kulcskérdések

- A neurobiológiai kutatás arra törekszik, hogy megértse azt a mechanizmust, melynek során a függőséget okozó szerek az agy jutalmazó rendszerét érintő, a szerek alkalmazásával és az ismételt használat ösztönzésével járó neurokémiai változásokat idéznek elő.
- Egyre több kutatási eredmény utal arra, hogy a tartós kábítószer-használat hosszú távú zavarokat okozhat olyan neurokognitív mechanizmusokban, melyek a motivációban, a figyelemben, a döntéshozatalban, illetve az impulzusok gátlásában játszanak szerepet.
- Az idegrendszeri képképző vizsgálatok és genetikai technológiák segíthetnek a függőség belső mechanizmusainak pontosabb meghatározásában, valamint azon személyek azonosításában, akik hajlamosak a függővé válásra, így potenciálisan lehetővé teszik, hogy a beavatkozásokat a nagyobb kockázatnak kitett személyekre összpontosítsák.

- A meghatározott idegi ingerület-átvivő rendszereket célzó új gyógyszeres terápiák, gyógyszeres implantátumok, a kábítószer elleni vakcinák vagy neurológiai kezelések lehetőségét nyújthatnak a függőség enyhítésére.
- A neurológiai és a genetikai kutatás részletes oksági magyarázatot ígér az agyi folyamatokkal kapcsolatban. A függőség okozati vagy túlzottan leegyszerűsített modelljei azonban a függő egyénekkel szembeni kényszerítőbb jellegű politikához, jelentős szociálpolitikai irányelvek figyelmen kívül hagyásához vezethetnek, illetve visszavethetik a kábítószerrel kapcsolatos kezelés jól bevált megközelítéseinek támogatását.
- Nagy szükség van a függőséggel foglalkozó neurológiai kutatás etikai és szakpolitikai vonatkozásainak feltérképezésére annak érdekében, hogy az eredmények az emberi jogok védelme, a beleegyezés, a szabadság, az egyenlőség és a magánélet etikai értékeinek megóvása mellett kerüljenek felhasználásra.

„Az idegtudomány területének fejleményei átformálják az azzal kapcsolatos ismereteinket, hogyan válnak az emberek kábítószerfüggővé, miközben a kezeléssel kapcsolatos új megközelítésekre irányuló vizsgálatok új vonalait tárják fel. Gondoskodnunk kell azonban arról, hogy ezeket a jótékony új megközelítéseket bevezetésük előtt szigorúan értékeljék, hogy a maximális siker és a pénzügyi hatékonyság biztosított legyen.”

Wolfgang Götz, az EMCDDA igazgatója

A megfelelő válaszlépésekről hozott döntés szempontjából fontos, hogyan értelmezi a társadalom a függőséget. A függőség meghatározása – egy olyan zavar, amelyben az egyénnek a szer használata feletti uralma korlátozott – azzal a történelmi felfogással állítható szembe, amely szerint a kábítószer-használókat illegális tevékenységekben önként részt vevő, önrendelkezésre képes, autonóm személyeknek tekintették. Néhány szerző még ma is szkeptikus a függőség létezésével kapcsolatban, és továbbra is alapvető fontosságú kérdés, hogy milyen mértékben képesek a függő személyek önrendelkezésre saját cselekedeteikkel kapcsolatban. A függőség agyi betegségekre vonatkozó modellje megkérdőjelezi azt a nézetet, hogy a kábítószer-használat mindig önkéntes választás, arra alapozva, hogy a tartós szerhasználat hosszan tartó változásokat okoz az agy szerkezetében, ami akadályozza az önkéntes irányítást. Noha ezek az agyi változások megmagyarázhatják, miért folytatják a függő személyek a szerek használatát az eufória toleranciája és a súlyosan káros következmények ellenére, a modellt arra is fel lehet használni érvként, hogy a függőkből hiányozhat a tájékozottságon alapuló döntések önálló meghozatalának képessége, valamint annak, hogy a döntésnek megfelelően cselekedjenek. A szerhasználatot viselkedési módok egy összetett csoportja övezi, ami a függő személyek önrendelkezési képességének változékonyságával társul. Az új keletű neurobiológiai bizonyítékok túlzottan leegyszerűsített értelmezésének egyik kockázata, hogy az eredmények azon támogatói, akik túlzottan optimisták a függőséget gyógyító képességeiket illetően, és nem fordítanak elegendő figyelmet a tágabb emberi jogi és etikai vonatkozásokra, helytelenül használhatják fel azt kényszerítő, nagymértékben invazív vagy akár károsító kezelések indoklására.

Amennyiben a neurobiológiai kutatás új kezelési megközelítések kifejlesztéséhez vezet, úgy azok a meglévő kezelésekhöz fognak társulni és remélhetőleg kiegészítik majd azokat. A betegeket tájékoztatni kell majd a különböző kezelési lehetőségekről, és minden új terápia költségeit és előnyeit gondosan mérlegelni kell, potenciális hatásosságukkal egyetemben. Az invazív, beavatkozással járó vagy veszélyes kezelések nehezen indokolhatók, ha már léteznek biztonságosabb lehetőségek. Minden bizonnyal jelentős etikai kérdéseket vet majd fel, ha a betegektől megtagadják az alkalmazható kezeléssel kapcsolatos szabad választást: ezek a kérdések különösen fontosak a büntetőjogi rendszer keretében nyújtott kezelések esetében, ahol bizonyos mértékű kényszerrel számolni kell. Általánosan elfogadott etikai elv az, hogy a börtönökben rendelkezésre álló ellátásnak egyenértékűnek kell lennie azzal, amely a tágabb közösség számára hozzáférhető. ■

BSZKI – FOKOZOTT HATÓANYAG-TARTALOM MONITOROZÁS

2009. június 1-től a **Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet** – a Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság és a Nemzeti Drogmegelőzési Intézet támogatásával – elindította a „Kritikus kábítószeres hatóanyag-tartalmának fokozott monitorozása” projektet.

A projekt célja, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje a véletlen túladagolás szempontjából fokozottan veszélyes feketeepiaci kábítószeres (elsősorban heroin és amfetamin tartalmú porok) tisztaságának változását, a ritka és veszélyes komponensek felbukkanását a feketeepiaci szerekben, és a tendenciákról negyedéves rendszerességgel tájékoztassa az érintett szervezeteket, illetve szükség esetén azonnali figyelmeztetést küldjön.

A projekt keretében a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet, a büntetőjogi szempontból nem indokolt esetekben is megméri az összes lefoglalt heroin és amfetamin anyagminta hatóanyag-tartalmát, így olyan mennyiségű mérési eredmény áll majd rendelkezésre, amely már negyedéves összesítésben is alkalmas arra, hogy megbízható képet adjon a feketeepiaci trendekről. Az összes minta hatóanyag-tartalmának mérésével már egyetlen adag veszélyes, kiugró hatóanyag-tartalmú anyag lefoglalása esetén azonnali riasztás küldhető az érintett szervezeteknek.

A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet a druglab1@orfk.police.hu címre várja az érintett szervezetek és szakemberek jelentkezését a monitoring rendszer negyedéves elektronikus hírlevelére és az azonnali e-mail riasztásokra.

CÉLPONTBAN A KÁBÍTÓSZER 19

Az EMCDDA periodikus kiadványa legújabb száma a szakemberek és a döntéshozók számára összefoglalja a neurobiológiai kutatások legújabb eredményeit és szakpolitikai kérdéseit.

A most megjelent monográfiához kiadott tájékoztató összefoglalja a főbb kérdéseket, a határterületek legfontosabb eredményeit, az új kutatási irányok lehetséges hasznosítási területeit és az etikai, szakpolitikai kérdéseket.

A magyar nyelvű kiadvány letölthető a Drog Fókuszpont honlapjáról:

<http://drogfokuszpont.hu/?lang=1&pid=201> ■

EMCDDA: ÉVES BESZÁMOLÓ 2008

Az európai droghelyzetet monitorozó központ elmúlt egy éves munkáját ismerteti a most megjelent beszámoló. A kiadvány mindazok számára érdekes lehet, akik a központ munkáját és az egyes szakterületek munkaprogramjainak haladását, az elért eredményeket alaposabban is meg kívánják ismerni. A kötet részletezi a nemzetközi koordináció és együttműködés, valamint az EMCDDA szervezetében történt változásokat, előrelépéseket is.

A beszámoló letölthető az EMCDDA honlapjáról angol nyelven:

<http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index80986EN.html> ■